

The Political Psychology of Sayyed Hassan Nasrallah's Leadership as an Agent of the New Islamic Civilization

Shohreh Pirani *

Sajjad Sharifasgari **

Milad Zeraatkar ***

Received on: 17/07/2024

Accepted on: 30/11/2024

Abstract

Purpose: This research analyzes Sayyed Hassan Nasrallah's leadership paradigm as a key figure in the development of a new Islamic civilization. The study examines how the interaction between structural conditions, psychosocial mechanisms, and individual capabilities contributes to effective leadership during times of crisis and transformation. The research question identifies the multifaceted factors that have allowed Nasrallah to rise as an influential civilizational leader, despite facing significant regional and international challenges. This investigation examines how Nasrallah has balanced traditional religious authority with modern political leadership, ideological consistency with tactical flexibility, and local constituencies with regional geopolitical considerations.

* Associate Professor, Political Sciences and Islamic ,Revolution Studies, Shahed University, Tehran, Iran. (Corresponding Author).

sh.pirani@shahed.ac.ir

 ID 0000-0001-8287-2600

** M.A. Student, International Relations, University of Tehran, Tehran, Iran.

sajjad.sharif@ut.ac.ir

 ID 0009-0001-5768-3792

*** M.A. Student, International Relations, School of International Relations, Ministry of Foreign Affairs, Tehran, Iran.

miladzeraatkar083@gmail.com

 ID 0009-0006-1094-9529

Methodology: To address these questions, the study employs a multi-level theoretical framework that integrates three complementary perspectives: Max Weber's theory of charismatic authority at the macro level to analyze structural conditions, Post's psychological theory at the meso level to examine leader-follower dynamics, and Greenstein's personality theory at the micro level to evaluate individual leadership traits and capabilities. The research methodology employs qualitative analysis of speeches, interviews, policy decisions, and leadership behaviors, all contextualized within the historical and geopolitical landscape of the Middle East. Through this methodological approach, the study identifies patterns and principles that define effective civilizational leadership in contemporary Islamic contexts. Additionally, this research employs critical discourse analysis and historical-comparative methods to examine the evolution of Nasrallah's leadership over more than three decades. It explores how his leadership has adapted to regional and international contextual changes, identifying the dynamic mechanisms of adaptation and adjustment in his performance.

Findings: The findings reveal that Nasrallah's leadership effectiveness arises from the dynamic interaction of three critical components. First, the presence of structural crisis conditions creates both challenges and opportunities for transformative leadership. These factors include the failure of conventional state structures to address fundamental grievances, the existence of geopolitical vacuums, aspirations for resistance against perceived injustices, and the quest for genuine Islamic models of governance that effectively respond to contemporary challenges while preserving cultural authenticity. Second, sophisticated psychosocial mechanisms establish profound emotional and ideological connections between the leader and their followers, fostering a collective identity and shared purpose. These mechanisms encompass compelling narrative frameworks that integrate religious symbolism with contemporary political realities, the cultivation of trust through demonstrated

integrity, and the establishment of institutional structures that reinforce ideological commitments through effective service delivery. Third, exceptional individual capabilities include strategic vision, communication skills, emotional intelligence, moral authority, and decision-making abilities under conditions of uncertainty. The research indicates that a unique combination of authenticity, moral courage, loyalty to core ideals, tactical intelligence, and strategic patience has enabled Nasrallah to gain widespread trust not only among his direct followers but also within broader Islamic communities. The study identifies several innovations in Nasrallah's leadership approach, including his development of strengths rather than weaknesses in authority; his cultivation of distributed leadership capabilities; his emphasis on intellectual development alongside military capabilities; and his ability to foster cross-sectarian alliances despite operating in a deeply sectarian environment. This study contributes to leadership theory by demonstrating the limitations of Western-centric leadership models when applied to non-Western contexts that have strong religious dimensions. The findings challenge simplistic dichotomies between traditional and modern leadership styles, revealing complex hybridizations that simultaneously draw on religious authority, national legitimacy, and personal capability. The research also enhances our understanding of effective leadership in conditions of extreme adversity and resource constraints. It suggests that conventional resource-based theories of leadership may require modification when applied to resistance movements operating under existential threats.

Conclusion: The research concludes that successful leadership in the development of modern Islamic civilization requires a balance and synergy among structural opportunities, psychosocial processes, and personal competencies. Charismatic leadership emerges and thrives through the integration of these elements, creating virtuous cycles of increasing effectiveness and legitimacy. This study enhances the broader

understanding of transformative leadership within religious and cultural contexts, providing insights into how charismatic figures can influence civilizational processes by effectively navigating complex socio-political landscapes while maintaining legitimacy. The findings may contribute to the development of new leadership models in contemporary Islamic movements and offer a framework for a deeper understanding of civilization-building capacities in the Islamic world.

Keywords: Political Psychology, Charismatic Leadership, Sayyed Hassan Nasrallah, Modern Islamic Civilization, Weber's Theory.

روان‌شناسی سیاسی رهبری سید حسن نصرالله به مثابه کارگزار تمدن نوین اسلامی

شهره پیرانی *

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۲۷

سجاد شریف عسگری **

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۰

میلاد زراعت کار ***

چکیده

این پژوهش به تحلیل الگوی رهبری سید حسن نصرالله به عنوان یک بازیگر مؤثر در فرایند تمدن‌سازی نوین اسلامی می‌پردازد و در پی آن است تا نشان دهد چگونه تعامل میان شرایط ساختاری، مکانیسم‌های روانی - اجتماعی و قابلیت‌های فردی، موجب شکل‌گیری رهبری مؤثر در موقعیت‌های بحرانی می‌شود. در این راستا، پژوهش از چهارچوبی نظری و یکپارچه بهره می‌گیرد که شامل نظریه کارزماتیک ماکس وبر در سطح کلان، نظریه روان‌شناختی پست در سطح میانی و نظریه شخصیت گرینستاین در سطح خرد است. یافته‌ها حاکی از آن است که موفقیت رهبری نصرالله حاصل تعامل پیچیده سه مؤلفه کلیدی است: نخست، شرایط ساختاری بحرانی که زمینه‌ساز ظهور رهبری تمدن‌ساز می‌شود؛ دوم، مکانیسم‌های روانی - اجتماعی که پیوندی عمیق میان رهبر و پیروان ایجاد می‌کند و سوم، قابلیت‌های فردی استثنایی که امکان بهره‌برداری مؤثر از این شرایط را فراهم می‌آورد. در مجموع، این پژوهش نشان می‌دهد که رهبری موفق در تمدن نوین اسلامی نیازمند توازن و هم‌افزایی میان این سه سطح تحلیلی است و رهبری کارزماتیک می‌تواند از طریق ادغام این سطوح، نقشی محوری در تحقق تمدن اسلامی ایفا کند.

کلمات کلیدی: روان‌شناسی سیاسی، رهبری کارزماتیک، سید حسن نصرالله، تمدن نوین اسلامی، نظریه وبر.

* دانشیار علوم سیاسی و مطالعات انقلاب اسلامی دانشگاه شاهد، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

ID 0000-0001-8287-2600

sh.pirani@shahed.ac.ir

** دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه تهران، تهران، ایران.

ID 0009-0001-5768-3792

sajjad.sharif@ut.ac.ir

*** دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشکده روابط بین‌الملل، وزارت امور خارجه، تهران، ایران.

ID 0009-0006-1094-9529

miladzeraatkar083@gmail.com

بیان مسئله

تمدن نوین اسلامی برای پیشرفت و شکوفایی نیازمند الگوهای رهبری کارآمد است که بتوانند با درک شرایط پیچیده معاصر، ظرفیت‌های دینی و فرهنگی را در مسیر تمدن‌سازی بسیج کنند. سید حسن نصرالله، به‌عنوان یکی از طراز اول‌ترین رهبران معاصر جهان اسلام، با تلفیق هوشمندانه ارزش‌های اسلامی، استراتژی‌های سیاسی و اقدامات اجتماعی، الگویی موفق از رهبری کاریزماتیک ارائه داده که حزب‌الله را به نیروی تأثیرگذار منطقه‌ای تبدیل کرده است. این پژوهش با بهره‌گیری از چهارچوبی نظری تلفیقی شامل نظریه کاریزماتیک وبر (سطح کلان) برای تحلیل شرایط تاریخی اجتماعی، نظریه روان‌شناختی پست (سطح میانی) برای بررسی مکانیسم‌های روانی - اجتماعی رابطه رهبر - پیرو و نظریه شخصیت گریشتاین (سطح خرد) برای بررسی توانمندی‌های فردی، به تحلیل الگوی رهبری نصرالله به‌عنوان کنشگر تمدن‌ساز می‌پردازد. با استفاده از روش کیفی توصیفی تحلیلی و بررسی اسناد تاریخی، سخنرانی‌ها و اقدامات رهبری، این پژوهش به دنبال تبیین چگونگی تعامل عوامل ساختاری، روانی - اجتماعی و فردی در موفقیت این مدل و ارائه درس‌آموزه‌هایی برای تربیت رهبران آینده تمدن اسلامی است.

۱. پیشینه پژوهش

در بررسی پیشینه این موضوع مطلبی که به بررسی روان‌شناسی سیاسی کارگزار تمدن نوین پرداخته باشد، پیدا نشد، اما مقالات و کتاب‌هایی که به نقش کارگزار اسلامی در تمدن‌سازی توجه کرده‌اند، یافته شد که به شرحی که در ادامه می‌آید، معرفی می‌شوند.

مقاله «تحلیل گفتمان تمدن نوین اسلامی در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای» توسط رحیمیان و همکاران در سال ۱۴۰۲ با استفاده از نظریه جیمز پل جی، بر نقش علم، وحدت اسلامی و الگوسازی جمهوری اسلامی تأکید می‌کند و انتقاد از فرهنگ غرب را برجسته می‌سازد. پژوهش «کارگزار ولایی در دولت اسلامی» از نورانی و نادری سال ۱۴۰۳، ویژگی‌های کارگزار ولایی را با تکیه بر بیانات آیت‌الله خامنه‌ای بررسی کرده و سه سطح ولایت (ارتباط با ولی، همبستگی مؤمنان، نفی ولایت دشمنان) را تحلیل می‌کند؛ در ضمن راهکارهایی مانند اخلاق اسلامی و جهاد خدمت ارائه می‌دهد. مقاله «راهبردهای دیپلماسی عمومی در گام دوم انقلاب» نوشته اخوان نیلچی و

سروش سال ۱۴۰۲، با مدل SWOT، نقش دیپلماسی عمومی در گسترش گفتمان تمدنی را ارزیابی کرده و راهبردهایی در محورهای تهاجمی، تدافعی، تعاملی و انفعالی پیشنهاد می‌دهد. همچنین پژوهش «مدل مفهومی سیاست‌گذاری در دولت اسلامی» توسط یعقوبی هیق و همکاران سال ۱۴۰۳، با تحلیل خطبه سوم نهج‌البلاغه، مدلی برای سیاست‌گذاری مبتنی بر تقوا و اعتماد به خداوند ارائه کرده است. درنهایت، مقاله «شاخص‌های کارگزار حکومتی خوش‌نام» از گرجی‌پور سال ۱۴۰۳، ویژگی‌های کارگزاران را در دو بعد حرفه‌ای (پشتکار و تصمیم‌گیری علمی) و اخلاقی (صدافت و رفتار کریمانه) بررسی کرده و آن‌ها را الگویی برای مدیران تمدن نوین اسلامی می‌داند. وجه تمایز این تحقیق با پژوهش‌های پیشین، تمرکز بر روان‌شناسی سیاسی کارگزار تمدن نوین اسلامی است که با رویکردی روان‌شناختی، ابعاد انگیزشی و شخصیتی کارگزاران را تحلیل می‌کند، درحالی‌که پژوهش‌های قبلی بیشتر به ویژگی‌های عام، سیاست‌گذاری یا دیپلماسی تمدنی پرداخته‌اند.

۲. چهارچوب نظری

چهارچوب نظری این پژوهش برای تحلیل پدیده رهبری، رویکردی تلفیقی و چندسطحی ارائه می‌دهد که سه نظریه را ترکیب می‌کند: نظریه کاریزماتیک وبر (سطح کلان)، نظریه روان‌شناختی پست (سطح میانی) و نظریه شخصیت گرینشتاین (سطح خرد). نظریه وبر رهبری کاریزماتیک را اقتدار مبتنی بر ویژگی‌های استثنایی رهبر می‌داند که در شرایط بحرانی ظهور کرده و نیازمند اثبات مستمر و روزمره‌سازی برای تداوم است (وبر، ۱۹۶۸، ص ۲۴۱). نظریه پست بر مکانیسم‌های روانی رابطه رهبر - پیرو تمرکز دارد، جایی که پیروان آرمان‌های خود را به رهبر فرافکنی کرده و پیوندهای عاطفی قوی شکل می‌دهند که هویت جمعی را تقویت می‌کند (پست، ۱۹۸۶، ص ۶۷۵). نظریه گرینشتاین بر ویژگی‌های فردی رهبر مانند هوش هیجانی، توانایی شناختی و مهارت‌های سیاسی تأکید دارد که برای تصمیم‌گیری مؤثر در شرایط پیچیده ضروری است (گرینشتاین، ۲۰۰۹، ص ۱۸۲). این سه سطح در تعامل با یکدیگر، چرخه‌ای پویا تشکیل می‌دهند: شرایط ساختاری زمینه ظهور رهبر را فراهم می‌کند، ویژگی‌های فردی امکان بهره‌برداری از این شرایط را می‌دهد و مکانیسم‌های روانی پیوند رهبر - پیرو را تقویت می‌کند. این چهارچوب با تحلیل گفتمان تمدن نوین اسلامی (رحیمیان و همکاران، ۱۴۰۲) و الگوی سیاست‌گذاری اسلامی (یعقوبی هیق و

همکاران، ۱۴۰۳) تکمیل می‌شود که شاخص‌هایی چون حکومت مردمی، عدالت، اخلاق انسانی و دفاع از مظلومان را برای ارزیابی نقش رهبرانی چون سید حسن نصرالله به‌عنوان کنشگر تمدن‌ساز ارائه می‌دهند. نوآوری این چهارچوب در پیوند سطوح تحلیلی و ارائه الگویی یکپارچه برای فهم پویایی‌های رهبری در شرایط بحرانی است.

۲-۱. نظریه کاریزماتیک وبر (سطح کلان)

ماکس وبر در تحلیل خود از انواع مشروعیت و اقتدار، رهبری کاریزماتیک را نوع خاصی از اقتدار می‌داند که بر پایه ویژگی‌های استثنایی و فوق‌العاده رهبر استوار است (وبر، ۱۹۶۸، ص ۲۴۱). از نظر وبر، رهبری کاریزماتیک معمولاً در شرایط بحرانی و دوره‌های گذار اجتماعی ظهور می‌کند، زمانی که ساختارهای سنتی و قانونی قادر به پاسخگویی به نیازهای جامعه نیستند. در چنین شرایطی، کاریزما به‌عنوان نیرویی انقلابی عمل می‌کند که می‌تواند نظم اجتماعی جدیدی را بنیان نهد (کانگر و کانونگو، ۱۹۸۷، ص ۶۳۷). وبر همچنین تأکید می‌کند که تداوم اقتدار کاریزماتیک مستلزم اثبات مداوم توانایی‌های رهبر و موفقیت‌های او در عمل است و این نوع رهبری باید در نهایت از طریق فرایند روزمره‌سازی به‌شکلی پایدارتر از مشروعیت تبدیل شود تا بتواند دوام یابد (شامیر و همکاران، ۱۹۹۳، ص ۵۷۹).

۲-۲. نظریه روان‌شناختی پست^۱ (سطح میانی)

نظریه روان‌شناختی پست (سطح میانی): نظریه پست بر مکانیسم‌های روانی رابطه رهبر - پیرو تمرکز دارد. پیروان آرمان‌های خود را به رهبر فراقنی کرده و پیوندهای عاطفی قوی ایجاد می‌کنند که هویت جمعی را تقویت می‌کند (پست، ۱۹۸۶، ص ۶۷۵). رهبران کاریزماتیک با پاسخ به نیازهای عاطفی پیروان، انسجام گروهی را تقویت می‌کنند (پست و جورج، ۲۰۰۴، ص ۱۸۴).

۲-۳. نظریه شخصیت و رهبری گرینشتاین^۲ (سطح خرد)

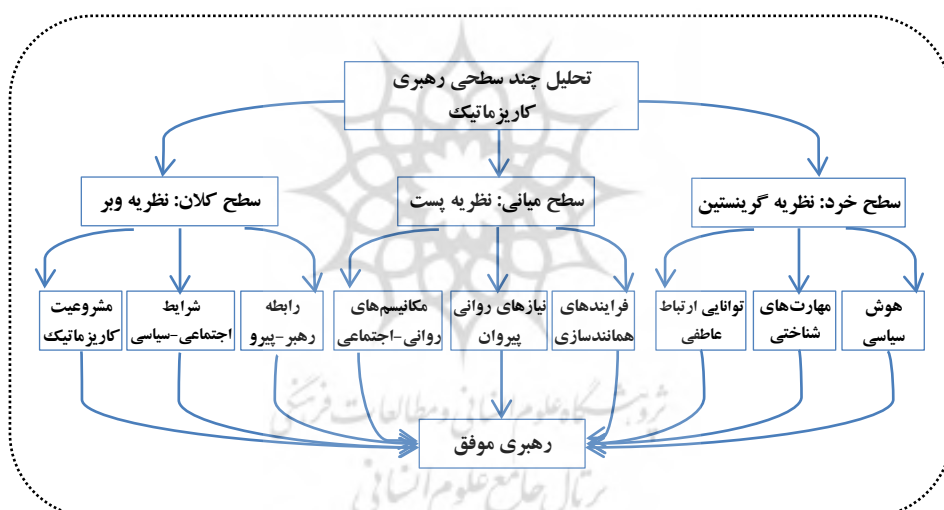
نظریه شخصیت و رهبری گرینشتاین (سطح خرد): گرینشتاین بر ویژگی‌های فردی مانند هوش هیجانی، توانایی شناختی و مهارت‌های سیاسی تأکید دارد که برای تصمیم‌گیری مؤثر در

.....
1 . Post psychological theory

2 . Greenstein's theory of personality and leadership

شرایط بحرانی ضروری است (گرینشتاین، ۲۰۰۹، ص ۱۸۲). درک راهبردی و مهارت‌های مدیریتی نیز برای موفقیت رهبر کلیدی‌اند (ویبتر، ۲۰۰۳، ص ۱۱۰).

مدل تلفیقی: این پژوهش با پیوند نظریه وبر (سطح کلان)، پست (سطح میانی) و گرینشتاین (سطح خرد)، چهارچوبی جامع ارائه می‌دهد، شرایط ساختاری ظهور رهبر را فراهم می‌کند، ویژگی‌های فردی امکان بهره‌برداری از آن را می‌دهد و مکانیسم‌های روانی پیوند رهبر - پیرو را تقویت می‌کند. این چهارچوب با شاخص‌های تمدن نوین اسلامی (رحیمیان و همکاران، ۱۴۰۲)، مانند عدالت، اخلاق انسانی و دفاع از مظلومان، تکمیل می‌شود و برای تحلیل رهبری سید حسن نصرالله به کار می‌رود. نوآوری این مدل در ارائه الگویی یکپارچه برای فهم پویایی‌های رهبری در شرایط بحرانی است.

شکل ۱. منبع نگارنده

۳. بستر تاریخی - اجتماعی لبنان و منطقه

تحولات لبنان در نیمه دوم قرن بیستم، شرایط بحرانی مورد نظر وبر را نشان می‌دهد (وبر، ۱۹۶۸، ص ۲۴۵). توافق‌نامه ۱۹۴۳ که قدرت را میان طایفه‌ها تقسیم کرد، شیعیان را در حاشیه قرار داد (نورتون، ۲۰۱۴، ص ۳۳). جنگ داخلی لبنان (۱۹۷۵-۱۹۹۰) و تهاجم اسرائیل (۱۹۸۲) خلأ

قدرت ایجاد کرد که زمینه‌ساز ظهور رهبری کاریزماتیک شد (دیب، ۲۰۰۶، ص ۶۰). مهاجرت شیعیان به حومه بیروت در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰، طبقه‌ای حاشیه‌نشین و مستعد پذیرش رهبری کاریزماتیک شکل داد (سعد - غرایب، ۲۰۰۲، ص ۷). انقلاب اسلامی ایران (۱۹۷۹) و درگیری‌های عرب - اسرائیل نیز فضای منطقه را رادیکال کرد (شاناهان، ۲۰۰۵، ص ۱۱۲). سه عامل این گرایش را در جامعه شیعی تقویت کرد: ۱. فروپاشی زعامت سنتی (نورتون، ۲۰۱۴، ص ۴۲)، ۲. ناکارآمدی دولت (حمزه، ۲۰۰۴، ص ۲۲)، ۳. تهدیدهای خارجی (سعد - غرایب، ۲۰۰۲، ص ۱۰).

۴. شرایط بحرانی و ضرورت رهبری کاریزماتیک

شرایط لبنان در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰، مصداق «موقعیت استثنایی» وبر بود که ساختارهای سنتی و قانونی کارآمدی خود را از دست داده و نیاز به رهبری کاریزماتیک را ضروری ساخت (وبر، ۱۹۶۸، ص ۲۴۵). این شرایط با چهار بحران مشخص شد:

بحران سیاسی: جنگ داخلی (۱۹۷۵-۱۹۹۰) دولت مرکزی را فروپاشید، به‌طوری که فقط ۱۵ درصد خاک لبنان تحت کنترل بود (نورتون، ۲۰۰۷، ص ۱۱۵). این وضعیت نیاز به رهبری برای انسجام اجتماعی و بازتعریف هویت جمعی را ایجاد کرد (نورتون، ۲۰۱۴، ص ۱۶۸).

بحران امنیتی: تهاجم اسرائیل (۱۹۸۲) با ۱۷۸۲۵ کشته و آوارگی سیصد هزار نفر، ضرورت رهبری برای سازماندهی مقاومت و مشروعیت‌بخشی به آن را نمایان کرد (حمزه، ۲۰۰۴، ص ۹۲).

بحران اقتصادی - اجتماعی: سقوط ۹۰ درصدی ارزش لیره و بیکاری ۴۰ درصدی در مناطق شیعه‌نشین، نیاز به رهبری برای ایجاد شبکه خدمات اجتماعی را ضروری ساخت (دیب، ۲۰۰۶، ص ۱۸۲).

بحران هویتی - نمایندگی: ناپدید شدن امام موسی صدر (۱۹۷۸) و شهادت سید عباس موسوی (۱۹۹۲) خلأ رهبری در جامعه شیعی (۴۰ درصد جمعیت) ایجاد کرد که نیازمند نمایندگی ملی و بین‌المللی بود (دیب، ۲۰۰۶، ص ۱۹۰).

این بحران‌ها بستری برای ظهور رهبری کاریزماتیک فراهم آورد که بتواند انسجام هویتی، مقاومت، خدمات اجتماعی و نمایندگی سیاسی را هم‌زمان تأمین کند و با «کیفیت‌های استثنایی» چشم‌انداز جدیدی ارائه دهد (وبر، ۱۹۶۸، ص ۲۴۸).

۵. ساختارهای سیاسی - اجتماعی مؤثر بر ظهور رهبری

تحلیل ساختارهای سیاسی - اجتماعی لبنان در دوره ۱۹۷۵-۱۹۹۲ نشان‌دهنده نقش این ساختارها در ظهور رهبری کاریزماتیک است. نظام طایفه‌ای ناکارآمد و نهادهای موازی قدرت، بحران را تشدید و نیاز به رهبری جدید را ایجاد کردند (نورتون، ۲۰۱۴، صص ۱۵۶-۱۵۸). حزب‌الله تحت رهبری نصرالله با بهره‌گیری از قدرت نرم و سخت، پایگاه اجتماعی خود را تقویت کرد. این تحول به‌صورت فرایند مستمر انقلابی بود، چنان‌که رهبر انقلاب اسلامی فرمودند: «انقلاب یک تحول مستمر در طول سالیان است» (بیانات رهبری، ۱۳۷۷). توافق‌نامه طائف (۱۹۸۹) تلاش کرد توزیع قدرت را اصلاح کند، اما شکاف بین واقعیت جمعیتی و قدرت سیاسی شیعیان باقی ماند، زیرا نظام سیاسی با واقعیت‌های اجتماعی هماهنگ نبود (طرابلسی، ۲۰۱۲، صص ۲۴۰-۲۴۲). فروپاشی نظام زعامت سنتی در جامعه شیعی، به‌ویژه با مهاجرت به حومه‌های شهری، خلأ رهبری ایجاد کرد. ظهور طبقه متوسط جدید شیعی خواستار نمایندگی سیاسی - اجتماعی نوین شد (دیب، ۲۰۰۶، صص ۱۹۵-۱۹۷). سه ویژگی ساختاری شامل تضعیف نهادهای دولتی، شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی غیررسمی برای بسیج و ظهور نخبگان مذهبی سیاسی، به‌صورت دیالکتیکی فضا را برای رهبری کاریزماتیک باز کرد (حمزه، ۲۰۰۴، صص ۱۲۲-۱۲۵). این ساختارها امکان نهادسازی موازی، بسیج مردمی و تضعیف مشروعیت سنتی را فراهم آوردند. در اواخر دهه ۱۹۹۰، این پایگاه‌ها، ساختاری منسجم شدند که منابع را بسیج می‌کرد، با تحولات سازگار بود و در منطقه نقش‌آفرینی می‌کرد. در فرایند مشروعیت‌سازی، مهاجرت‌های دهه ۱۹۸۰ الگوهای سنتی را دگرگون کرد. نهادهای خدماتی مانند مدارس، درمانگاه‌ها و صندوق‌های قرض‌الحسنه خلأ دولت را پر کردند و شدند منبعی برای مشروعیت (دیب، ۲۰۰۶، صص ۲۱۵-۲۲۰). موفقیت‌های نظامی حزب‌الله در دهه ۱۹۹۰، به‌ویژه در برابر اسرائیل، مشروعیت مقاومت را تقویت و آن را به الگویی منطقه‌ای تبدیل کرد (نورتون، ۲۰۰۷، صص ۱۵۸-۱۶۲). گفتمان ترکیبی دینی، عدالت‌خواهی و مقاومت، گستره متنوعی از نیروهای اجتماعی را جذب کرد (سعد - غریب، ۲۰۰۲، صص ۱۸۶-۱۹۰). پایگاه‌های قدرت شامل نهادهای خدماتی، نفوذ سیاسی، توان نظامی، شبکه‌های غیررسمی و ارتباطات فراملی بود. شکل‌گیری طبقه متوسط جدید شیعی، متشکل از تحصیل‌کردگان، تجار و روحانیون مدرن، به مشروعیت‌سازی کمک کرد (ارلی، ۲۰۰۶، صص ۹۵-۹۸). مشروعیت متقاطع که در آن هر پایگاه قدرت دیگری را تقویت می‌کرد، به تشکیل بلوک قدرتی منسجم منجر شد

(کاراگیانیس، ۲۰۰۹، صص ۳۶۷-۳۷۰). جذب نخبگان جدید، شامل متخصصان و فعالان جوان، پویایی ساختار قدرت را افزایش داد (آلاغا، ۲۰۱۱، صص ۹۴-۹۷). تحولات منطقه‌ای، به‌ویژه پس از جنگ خلیج فارس ۱۹۹۱، با ایجاد توازن بین منافع ملی و تعهدات منطقه‌ای، مشروعیت استراتژیک را تقویت کرد (شاناهان، ۲۰۰۵، صص ۱۱۲-۱۱۵). این فرایند چندلایه، با ترکیب انسجام درونی و انطباق با تحولات بیرونی، نوع جدیدی از رهبری را شکل داد که در بستر تاریخی و ساختاری لبنان ریشه داشت.

۶. مکانیسم‌های روانی - اجتماعی رهبری (سطح میانی - نظریه پست)

لبنان با چالش‌های ساختاری مانند نظام طایفه‌ای، تبعیض علیه شیعیان، اشغال جنوب توسط اسرائیل و بحران‌های اقتصادی - اجتماعی مواجه بود که خلأ قدرت ایجاد کرد و زمینه‌ساز ظهور رهبری کاریزماتیک سید حسن نصرالله شد. این شرایط انسجام اجتماعی را تقویت و از منافع جامعه دفاع کرد (نورتون، ۲۰۱۸، ص ۸۹). تحلیل رهبری کاریزماتیک نیازمند بررسی مکانیسم‌های روانی - اجتماعی است؛ زیرا عوامل ساختاری به‌تنهایی نفوذ رهبر را توضیح نمی‌دهند. تعاملات روانی مانند همانندسازی و فراقکنی، رابطه رهبر - پیرو را عمیق‌تر می‌کند (باس و ریگیو، ۲۰۰۶، ص ۴۳). جرود پست در نظریه خود، با تکیه بر همانندسازی و فراقکنی نشان می‌دهد که رهبر کاریزماتیک به «خود آرمانی» در ذهن پیروان تبدیل می‌شود؛ به‌ویژه در بحران‌هایی که نیاز به امنیت روانی را شدت می‌بخشد (پست، ۱۹۸۶، ص ۶۷۷). این رابطه دوطرفه، نیازهای روانی رهبر و پیروان را برآورده می‌کند و پایداری پیوند را افزایش می‌دهد (پوپر، ۲۰۰۰، ص ۷۲۹).

۷. پوشش‌های روانی در رابطه رهبر - پیرو

در همانندسازی، پیروان ویژگی‌های آرمانی را در رهبر می‌بینند و احساس کمال می‌یابند. در فراقکنی، آرزوها و نیازهایشان را به او نسبت می‌دهند و او را منجی می‌دانند (هاول و شامیر، ۲۰۰۵، ص ۱۰۲). نصرالله با زبان عاطفی، ارتباط صمیمی با خانواده‌های شهدا و لحن پدرانه در جنگ ۳۳ روزه ۲۰۰۶، پیوند عمیقی ایجاد کرد و هویت جمعی را تقویت نمود (حمزه، ۲۰۰۴، ص ۱۴۲). جنگ‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۶ این پوشش‌ها را شدت بخشید. نصرالله با سخنرانی‌های قاطع و

پیروزی‌های نظامی، اعتماد عمومی را جلب و رابطه عاطفی را تحکیم کرد (سعد - غریب، ۲۰۰۲، ص ۱۴۲؛ آزانی، ۲۰۰۹، ص ۲۰۱). این مکانیسم‌های روانی، رهبری نصرالله را به نمادی از مقاومت و انسجام تبدیل کرد.

۸. نیازهای روانی جامعه هدف و پاسخ رهبری

جامعه لبنان به دلیل اشغال جنوب، تجاوزهای اسرائیل و بحران‌های داخلی، نیاز شدیدی به امنیت روانی و عزت نفس جمعی داشت (نورتون، ۲۰۱۸، ص ۱۵۷). ساختار طایفه‌ای و تبعیض علیه شیعیان، نیاز به هویت‌یابی و تعلق را تقویت کرد (سعد - غریب، ۲۰۰۲، ص ۸۳). شرایط اقتصادی - اجتماعی نابسامان نیز خواستار رهبری قدرتمند برای ایجاد امید بود (آلاغا، ۲۰۱۱، ص ۱۶۷). سید حسن نصرالله با سخنرانی‌های عاطفی و ارتباط مستقیم، احساس امنیت و اعتماد به نفس را در پیروانش تقویت کرد (حمزه، ۲۰۰۴، ص ۱۲۷). او با تأکید بر هویت مقاومت، ارزش‌های شیعی و احترام به تنوع مذهبی لبنان، نیاز به هویت‌یابی را پاسخ داد (نورتون، ۲۰۱۸، ص ۱۶۸). شبکه خدمات اجتماعی و موضع‌گیری‌های قاطع در برابر تهدیدهای خارجی، نیاز به رهبری حامی را برآورده کرد (آلاغا، ۲۰۰۶، ص ۱۹۲). باورهای شیعی مانند شهادت‌طلبی و مقاومت، چهارچوبی معنایی برای همبستگی فراهم کرد. نصرالله از نمادهای عاشورا و مناسک مذهبی برای تقویت پیوند عاطفی و هویت جمعی بهره برد (سعد - غریب، ۲۰۰۲، ص ۱۳۳؛ کاراگینیس، ۲۰۰۹، ص ۳۷۲). ارزش‌های لبنانی مانند عزت و کرامت نیز پیام او را درک‌پذیر کرد (آلاغا، ۲۰۱۱، ص ۱۵۶).

۹. مکانیسم‌های اقناع و تأثیرگذاری

سید حسن نصرالله با تکنیک‌های کلامی و غیرکلامی، تأثیر عمیقی بر مخاطبان گذاشت. او با لحن صمیمی، استفاده از آیات قرآنی، روایات و زبان عامیانه لبنانی، ارتباط عاطفی قوی برقرار می‌کرد (حرب، ۲۰۱۱، ص ۱۸۲). حرکات دست، تماس چشمی با دوربین و تغییرات آهنگ صدا، پیام‌هایش را مؤثرتر می‌کرد (مطر، ۲۰۱۵، ص ۱۵۶). انتخاب زمان سخنرانی‌ها، استفاده از نمادهایی مانند پرچم حزب‌الله و ظاهر ساده او، اثربخشی را تقویت می‌کرد (حمزه، ۲۰۰۴، ص ۱۴۵). نصرالله

از روایت‌های تاریخی شیعه و نمادهای فرهنگی مانند تصاویر شهدا و «وعدۀ صادق» برای پیوند هویت مقاومت با باورهای دینی استفاده می‌کرد (آلاغا، ۲۰۱۱، ص ۱۴۳؛ خطیب، ۲۰۱۴، ص ۸۹). آیات قرآنی و احادیث، مشروعیت اقدامات حزب‌الله را تقویت و اعتماد پیروان را جلب می‌کرد (سعد - غریب، ۲۰۰۲، ص ۱۶۷). حزب‌الله از شبکه المنار، روزنامه‌ها و رسانه‌های اجتماعی برای انتقال هماهنگ پیام‌ها بهره می‌برد. نصرالله با پخش زندۀ سخنرانی‌ها و ارتباط مستقیم در مناسبت‌های مهم، به‌ویژه نسل جوان را جذب کرد (مطر، ۲۰۱۵، ص ۱۵۲؛ خطیب، ۲۰۱۴، ص ۱۱۲).

۱۰. شکل‌گیری هویت و همبستگی جمعی

نصرالله با ترکیب عناصر دینی (مانند عاشورا)، ملی و گفتمان مقاومت، هویت جمعی منسجمی برای حزب‌الله ایجاد کرد که از طریق نهادهای اجتماعی، فرهنگی و آموزشی تقویت شد (علاقه، ۲۰۱۱، ص ۱۴۵). تأکید بر موفقیت‌های نظامی و اجتماعی، غرور و اعتماد جمعی را افزایش داد (خطیبی، ۲۰۱۴، ص ۱۵۶). او با حضور در مراسم شهدا، استفاده از زبان عاطفی و توجه به مشکلات اجتماعی، پیوندهای عاطفی عمیقی با پیروانش برقرار کرد (حمزه، ۲۰۰۴، ص ۱۵۷؛ نورتون، ۲۰۱۸، ص ۱۶۸). این هویت جمعی، به‌ویژه در بحران‌هایی مانند جنگ ۲۰۰۶، با تقویت احساس غرور و موفقیت، مشروعیت رهبری نصرالله را تحکیم کرد (سعد - غریب، ۲۰۰۲، ص ۱۴۲؛ خطیبی، ۲۰۱۴، ص ۱۷۸).

۱۱. مکانیسم‌های مقابله با بحران و تهدید

نصرالله با بهره‌گیری از واکنش‌های روانی - اجتماعی در شرایط بحران، انسجام گروهی حزب‌الله را تقویت کرد. تهدیدهای خارجی با ایجاد احساس تهدید مشترک، همبستگی درون‌گروهی و تمایل به پیروی از رهبری را افزایش داد (پست، ۱۹۸۶، ص ۶۸۳). او با تبدیل تهدیدها به فرصت بسیج اجتماعی و نمایش قدرت نظامی، نیاز روانی جامعه به امنیت را پاسخ داد (خطیبی، ۲۰۱۴، ص ۱۶۵؛ نورتون، ۲۰۱۸، ص ۱۷۳). نصرالله با سخنرانی‌های به‌موقع، تحلیل دقیق شرایط و تأکید بر موفقیت‌های گذشته (مانند جنگ ۲۰۰۶)، اضطراب را کاهش داد و اعتماد جمعی را تقویت کرد (حمزه، ۲۰۰۴، ص ۱۶۴؛ نورتون، ۲۰۱۸، ص ۱۸۳). او تهدیدها را در چهارچوب

روایت مقاومت و شهادت تفسیر کرد و احساس هویت و هدف مشترک را تقویت نمود (خطیبی، ۲۰۱۴، ص ۱۸۷). این رویکرد در جنگ ۲۰۰۶، فشارهای نظامی را به تقویت همبستگی و مشروعیت حزب‌الله تبدیل کرد (نورتون، ۲۰۱۸، ص ۱۹۲). مهارت‌های ارتباطی، هوش عاطفی و توانایی‌های شناختی نصرالله، این مکانیسم‌های روانی - اجتماعی را اثربخش ساخت و پیوند عاطفی با پیروان را در بستر شرایط بحرانی لبنان تقویت کرد (خطیبی، ۲۰۱۴، ص ۱۹۸؛ علاقه، ۲۰۱۱، ص ۱۷۸).

۱۲. مهارت‌ها و توانمندی‌های فردی رهبری (سطح خرد - نظریه گریشتاین)

در تحلیل رهبری سیاسی از منظر اسلامی، مفهوم کارگزاری جایگاه ویژه‌ای دارد. دولت اسلامی یکی از مراحل پنج‌گانه فرایند انقلاب اسلامی است. در بررسی‌های جامعه‌شناختی، دولت را متشکل از ساختار و کارگزار می‌دانند. فارغ از اختلاف‌نظرها در باب ساختار و کارگزار، آنچه مسلم است، بخشی از وظایف دولت بر عهده کارگزارهایی است که عهده‌دار مسئولیت‌های مختلف در بخش‌های یک نظام سیاسی هستند. در نظام سیاسی دولت در اسلام و به تبع آن نگاه به دولت در انقلاب اسلامی، کارگزار واجد ویژگی‌هایی است که در انتخاب، انتصاب، همچنین ارزیابی عملکرد می‌باید به آن‌ها توجه شود. این چهارچوب نظری اهمیت ویژه‌ای در تحلیل مهارت‌ها و توانمندی‌های فردی رهبرانی مانند سید حسن نصرالله دارد که در بستر یک جنبش اسلامی فعالیت می‌کنند (نورانی و نادری، ۱۴۰۳). در گزاره‌های قبلی به بررسی مکانیسم‌های روانی - اجتماعی در رهبری پرداختیم. این مکانیسم‌ها مستقیماً بر توانمندی‌های فردی رهبر تأثیر می‌گذارند. برای مثال، فرایند همانندسازی متقابل بین رهبر و پیروان، زمینه‌ساز تقویت مهارت‌های ارتباطی و عاطفی رهبر می‌شود (پست، ۱۹۸۶، ص ۶۷۵). همچنین، پویایی‌های روانی گروهی موجب می‌شود رهبر به تدریج توانایی‌های مدیریتی و سازمانی خود را متناسب با نیازهای پیروان توسعه دهد (ویلنر، ۱۹۸۴، ص ۸۹). درواقع، مکانیسم‌های روانی - اجتماعی به‌منابه بستری عمل می‌کنند که در آن، مهارت‌های فردی رهبر شکل می‌گیرد و پرورش می‌یابد (برنز، ۱۹۷۸، ص ۲۴۴).

نظریه گریشتاین در پژوهش‌های رهبری سیاسی، بر اهمیت ویژگی‌های شخصیتی و مهارت‌های فردی رهبران در سطح خرد تأکید دارد. او معتقد است که موفقیت رهبران سیاسی تنها به شرایط ساختاری یا اجتماعی وابسته نیست، بلکه توانمندی‌های فردی نقش تعیین‌کننده‌ای در

این زمینه دارند (گرینشتاین، ۲۰۰۹، ص ۴۵). گرینشتاین شش مؤلفه اصلی را در تحلیل سطح خرد رهبری شناسایی می‌کند: توانایی ارتباطی، سازماندهی، هوش سیاسی، چشم‌انداز راهبردی، هوش هیجانی و مدیریت بحران (رنشون و لارسون، ۲۰۰۳، ص ۱۷۸). این رویکرد تحلیلی به ما امکان می‌دهد تا درک عمیق‌تری از چگونگی تأثیرگذاری ویژگی‌های شخصی بر عملکرد رهبری به دست آوریم (ویتر، ۲۰۰۵، ص ۵۵۷).

بررسی مهارت‌های فردی در تحلیل رهبری، حلقه تکمیلی و ضروری برای درک جامع پدیده رهبری است. درحالی‌که تحلیل‌های ساختاری به بررسی شرایط کلان و تحلیل‌های اجتماعی به بررسی روابط گروهی می‌پردازند، بدون درک مهارت‌های فردی رهبر، تصویر کاملی از چگونگی موفقیت رهبری به دست نمی‌آید (تاكر، ۱۹۸۱، ص ۸۹). مهارت‌های فردی به‌مثابه پل ارتباطی بین ساختارهای کلان و پویایی‌های اجتماعی عمل می‌کنند و توضیح می‌دهند که چرا برخی افراد در شرایط مشابه ساختاری و اجتماعی، موفق به ایفای نقش رهبری می‌شوند و برخی دیگر ناکام می‌مانند (کانگر و کانونگو، ۱۹۹۸، ص ۳۲). درواقع، این مهارت‌ها هستند که به رهبر امکان می‌دهند از فرصت‌های ساختاری و ظرفیت‌های اجتماعی به نحو مطلوب بهره‌برداری کند (نای، ۲۰۰۸، ص ۷۶).

۱۳. توانایی ارتباط عاطفی

سید حسن نصرالله در سخنرانی‌های خود از سبک کلامی ویژه‌ای استفاده می‌کرد که ترکیبی از فصاحت عربی، استدلال منطقی و بیان احساسی بود. او با بهره‌گیری از زبانی ساده و فهم‌پذیر برای عموم، همراه با استفاده هوشمندانه از استعاره‌ها و تمثیل‌های برگرفته از فرهنگ عربی‌اسلامی، ارتباط عمیقی با مخاطبان خود برقرار می‌کرد (حمزه، ۲۰۰۴، ص ۱۴۲). مهارت کلامی او در تلفیق گفتمان مقاومت با مفاهیم دینی و استفاده از تکنیک‌های اقناعی مانند تکرار کلیدواژه‌ها، روایتگری و استناد به شواهد عینی، به افزایش اثربخشی پیام‌هایش کمک می‌کرد (نورتون، ۲۰۱۸، ص ۸۹). همچنین، توانایی او در تطبیق لحن و محتوای سخن با شرایط مختلف، از آرام و متین در زمان صلح تا حماسی و برانگیزاننده در زمان بحران، نشان‌دهنده تسلط او بر فنون سخنوری بود (خطیبی و همکاران، ۲۰۱۴، ص ۷۶).

سید حسن نصرالله در کنار مهارت‌های کلامی، از ارتباطات غیرکلامی قدرتمندی نیز بهره

می‌برد. حرکات دست، تماس چشمی مستقیم با دوربین و حالات چهره متناسب با محتوای پیام، از عناصر کلیدی زبان بدن او بودند. این عناصر غیرکلامی به‌طور مؤثری پیام‌های کلامی را تقویت می‌کردند (علاقه، ۲۰۱۱، ص ۱۶۷). یکی از ویژگی‌های ممتاز او، حفظ آرامش و اعتمادبه‌نفس در زمان بیان مطالب حساس بود که ازطریق کنترل دقیق حرکات بدن و حالات چهره نمود می‌یافت (مطر، ۲۰۱۵، ص ۹۲). همچنین، استفاده هدفمند از سکوت‌های معنادار و تغییرات آهنگ صدا، همراه با ژست‌های متناسب با موقعیت، به ایجاد ارتباط عمیق‌تر با مخاطبان و افزایش اعتبار و صداقت پیام‌های او کمک می‌کرد (بدران، ۲۰۰۹، ص ۲۱۳).

یکی از شاخص‌ترین ویژگی‌های رهبری سید حسن نصرالله، توانایی او در برقراری پیوند عاطفی عمیق با پیروان ازطریق درک و همدلی با آن‌ها بود. او با تجربه زیسته مشترک با مردم جنوب لبنان و درک عمیق رنج‌ها و امیدهایشان، توانسته بود اعتماد عمیق آن‌ها را جلب کند (سعد - غریب، ۲۰۰۲، ص ۱۴۲). این همدلی نه‌تنها در سخنان، بلکه در اقدامات عملی او نیز نمود می‌یافت، به‌طوری که در بحران‌های مختلف، حزب‌الله را به سمت ارائه خدمات اجتماعی و حمایتی از مردم سوق داده بود (آزانی، ۲۰۰۹، ص ۱۸۷). توانایی او در شناسایی و پاسخ‌گویی به نیازهای عاطفی و معنوی پیروان و همچنین مشارکت شخصی در مصائب و پیروزی‌های آن‌ها، به تقویت پیوند عاطفی میان رهبر و پیروان منجر شده بود (دیب، ۲۰۰۶، ص ۹۸).

۱۴. مهارت‌های سازمانی و مدیریتی

در بررسی ویژگی‌های یک کارگزار و رهبر موفق، امام علی(ع) در خطبه ۲۳ نهج‌البلاغه، خوش‌نامی کارگزار در میان مردم را بهترین ثروت برای کارگزار حکومت معرفی می‌کند. در این راستا کارگزار برای خوش‌نام شدن نیازمند برخورداری از دو امتیاز حرفه‌ای و اخلاقی است. امتیاز حرفه‌ای شامل شاخص‌هایی همچون پشتکار و جدیت در کار، پایبندی عملی به قانون، تصمیم‌گیری عالمانه و قاطعیت در اجرا و تحول‌خواهی از مسیر نظرخواهی است، درحالی‌که امتیاز اخلاقی شامل جلب رضایت خداوند، رفتار کریمانه با مردم و برخورداری از سلامت مالی اقتصادی می‌شود (گرجی‌پور، ۱۴۰۲). سید حسن نصرالله در مقام دبیرکل حزب‌الله، توانایی چشمگیری در سازماندهی و مدیریت تشکیلاتی از خود نشان داده بود. او با ایجاد ساختار سازمانی منسجم و

منعطف که ترکیبی از نهادهای سیاسی، نظامی، اجتماعی و فرهنگی است، موفق شده بود حزب‌الله را به سازمانی کارآمد تبدیل کند (حمزه، ۲۰۰۴، ص ۴۵). این ساختار سازمانی تحت رهبری او، از یک شورای مرکزی تصمیم‌گیری و چندین شورای تخصصی تشکیل شده بود که امکان تصمیم‌گیری سریع در شرایط مختلف را فراهم می‌کرد (قاسم، ۲۰۱۰، ص ۹۸). همچنین، او با تفویض اختیار مناسب به سطوح مختلف سازمانی و حفظ نظارت راهبردی، توانسته بود کارایی تشکیلاتی حزب‌الله را به‌طور درخور توجهی افزایش دهد و آن را به یک سازمان پویا و پاسخگو در برابر نیازهای متغیر جامعه تبدیل کند (لویت، ۲۰۱۳، ص ۱۵۶). مدیریت منابع انسانی و مادی در حزب‌الله تحت رهبری سید حسن نصرالله، نمونه‌ای از مدیریت کارآمد و هدفمند است. او با ایجاد سیستم جامع آموزش و تربیت نیروها، از سطوح پایه تا رده‌های تخصصی، توانسته است نیروی انسانی توانمند و متعهدی را پرورش دهد (بلانفورد، ۲۰۱۱، ص ۱۲۸). درزمینه مدیریت منابع مادی، او با ایجاد شبکه گسترده‌ای از مؤسسات اقتصادی و خدماتی و بهره‌گیری از منابع مالی متنوع، پایداری مالی سازمان را تضمین کرده بود (دوژ و استاهلی، ۲۰۱۵، ص ۳۴۵). همچنین، توانایی او در تخصیص بهینه منابع بین بخش‌های مختلف سازمان، ازجمله واحدهای نظامی، خدمات اجتماعی و فعالیت‌های سیاسی، به افزایش کارایی و اثربخشی سازمانی منجر شده بود (آزانی، ۲۰۰۹، ص ۱۵۷).

سید حسن نصرالله در مقام رهبر حزب‌الله، علاوه بر مدیریت اجرایی، در رهبری میدانی نیز توانمندی چشمگیری از خود نشان داده بود. او با حضور مستقیم در تصمیم‌گیری‌های حساس نظامی و اشراف کامل بر عملیات میدانی، توانسته بود سطح بالایی از هماهنگی بین واحدهای مختلف سازمان ایجاد کند (نورتون، ۲۰۱۸، ص ۱۱۶). این سبک رهبری که ترکیبی از هدایت راهبردی و درک عملیاتی بود، به‌ویژه در جنگ ۳۳ روزه با اسرائیل در سال ۲۰۰۶، کارآمدی خود را نشان داد (آوون و خاچادوریان، ۲۰۱۲، ص ۸۹). همچنین، توانایی او در هماهنگی بین فعالیت‌های نظامی و سیاسی و مدیریت هم‌زمان چندین بحران، نشان‌دهنده ظرفیت بالای او در رهبری عملیاتی بود (داهر، ۲۰۱۶، ص ۱۷۸).

۱۵. هوش سیاسی و درک راهبردی

سید حسن نصرالله با درک عمیق از پویایی‌های سیاسی لبنان و منطقه خاورمیانه، توانسته بود

موقعیت راهبردی حزب‌الله را تقویت کند. او با شناخت دقیق از ساختار طایفه‌ای و پیچیدگی‌های سیاسی لبنان، موفق شده بود حزب‌الله را از یک گروه شیعی به یک بازیگر تأثیرگذار ملی و منطقه‌ای تبدیل کند (نودسن و کر، ۲۰۱۲، ص ۱۳۲). درک او از توازن قدرت در منطقه و روابط پیچیده بین کشورهای خاورمیانه، به‌ویژه در خصوص محور مقاومت و تحولات سوریه، به اتخاذ مواضع راهبردی مؤثر منجر شده بود (سالیوان، ۲۰۱۴، ص ۸۹). همچنین، توانایی او در تحلیل روندهای منطقه‌ای و پیش‌بینی تحولات آینده، به حزب‌الله امکان داده بود تا در مواجهه با چالش‌های مختلف، واکنش‌های مناسب و به‌موقعی نشان دهد (سالوخ، ۲۰۱۵، ص ۲۶۷). یکی از مهارت‌های ممتاز سید حسن نصرالله، توانایی او در مذاکره و ائتلاف‌سازی در عرصه‌های داخلی و منطقه‌ای بود. او با درک عمیق از منافع و دغدغه‌های گروه‌های مختلف سیاسی در لبنان، توانسته بود در مواقع حساس، ائتلاف‌های راهبردی شکل دهد و از بحران‌های سیاسی عبور کند (سلامی، ۲۰۱۳، ص ۱۶۷). مهارت او در مذاکره، به‌ویژه در توافق با جریان آزاد ملی به رهبری میشل عون، نشان‌دهنده توانایی او در ایجاد پل‌های ارتباطی فراتر از مرزهای طایفه‌ای بود (الحسینی، ۲۰۱۲، ص ۹۸). همچنین، نقش او در مدیریت روابط با متحدان منطقه‌ای و حفظ توازن در روابط با بازیگران مختلف، نشان از هوش سیاسی سرشار در عرصه دیپلماسی و مذاکره داشت (مالتانر، ۲۰۱۱، ص ۱۲۳). توانایی سید حسن نصرالله در پیش‌بینی تحولات منطقه‌ای و واکنش هوشمندانه به آن‌ها، یکی از مهم‌ترین عوامل موفقیت او در رهبری حزب‌الله بود. او با تحلیل دقیق روندهای سیاسی و امنیتی منطقه، اغلب توانسته است تحولات آینده را پیش‌بینی کرده و برای مواجهه با آن‌ها آمادگی لازم را کسب کند (خشان، ۲۰۱۳، ص ۷۸). این توانایی به‌ویژه در جریان بحران سوریه و تحولات عراق نمود پیدا کرد، جایی که او با درک زودهنگام پیامدهای این تحولات برای مقاومت، استراتژی مناسبی برای مواجهه با آن‌ها اتخاذ کرد (فلانیگان و عبدالصمد، ۲۰۰۹، ص ۱۵۴). همچنین، مهارت او در مدیریت زمان و انتخاب لحظه مناسب برای واکنش به رویدادها، به حزب‌الله امکان داده بود تا در موقعیت‌های بحرانی، بیشترین بهره را از فرصت‌های موجود ببرد (دیونجی، ۲۰۱۴، ص ۱۱۲).

۱۶. مدیریت بحران و تصمیم‌گیری

قدرت تصمیم‌گیری سید حسن نصرالله در شرایط بحرانی، از شاخص‌ترین ویژگی‌های رهبری

او بود که تأثیر مستقیمی بر موفقیت حزب الله داشت. در جنگ ۳۳ روزه ۲۰۰۶، او با وجود فشارهای نظامی و سیاسی، با تصمیمات راهبردی به موقع، موازنه قدرت را به نفع حزب الله تغییر داد (کوردزمن، ۲۰۰۷، ص ۱۳۴). توانایی او در حفظ خونسردی و تمرکز در بحران‌هایی چون تحولات سوریه و درگیری‌های داخلی لبنان، نشان‌دهنده ظرفیت بالای او در مدیریت بحران بود (دیب و حرب، ۲۰۱۳، ص ۸۹). مهارت او در ارزیابی سریع شرایط و انتخاب گزینه‌های مناسب، حزب الله را از بحران‌ها با کمترین آسیب عبور داد (پالمر - حریک، ۲۰۰۴، ص ۱۶۷). مجموعه مهارت‌های فردی او، از جمله توانایی ارتباطی قوی، هوش سیاسی و همدلی با پیروان، با قدرت تصمیم‌گیری‌اش ترکیب شده و پیام‌های پیچیده را قابل فهم، منابع انسانی را کارآمد و انسجام سازمانی را تقویت کرد. این هم‌افزایی بین مهارت‌ها، حزب الله را به یک بازیگر تأثیرگذار منطقه‌ای تبدیل کرد.

سید حسن نصرالله در مدیریت ریسک و شرایط عدم قطعیت، رویکردی محتاطانه اما قاطع داشت. او با ارزیابی دقیق تهدیدها و فرصت‌ها، حزب الله را از آسیب‌های جدی مصون نگه داشت، به‌ویژه در تحولات سوریه، جایی که با محاسبه پیامدهای مداخله، منافع راهبردی حزب الله را حفظ کرد (سعد - غریب و اوتاوی، ۲۰۰۷، ص ۱۲۳). مدیریت روابط با گروه‌های داخلی لبنان و متحدان منطقه‌ای نیز نشان‌دهنده مهارت او در حفظ تعادل در شرایط نامطمئن بود (زیسر، ۲۰۰۷، ص ۹۸).

او در شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌های راهبردی نیز توانمند بود. با تشخیص به موقع فرصت‌های سیاسی در لبنان، حزب الله را از یک گروه مقاومت به یک بازیگر سیاسی تأثیرگذار تبدیل کرد (نورتون، ۲۰۱۸، ص ۱۵۶). تلفیق مهارت‌های سازمانی و مدیریتی با هوش سیاسی و درک راهبردی، به او امکان داد در لحظات حساس، تصمیم‌های درستی بگیرد و موقعیت حزب الله را در معادلات منطقه‌ای تقویت کند.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف تحلیل الگوی رهبری شهید سید حسن نصرالله به‌عنوان یک کنشگر موفق در تمدن‌سازی نوین اسلامی، از طریق چهارچوبی تلفیقی در سه سطح کلان (نظریه کاربزماتیک وبر)، میانی (نظریه روان‌شناختی پست) و خرد (نظریه شخصیت گرینشتاین) انجام شد. این

پژوهش به بررسی نقش شرایط بحرانی لبنان در ظهور رهبری کاریزماتیک، مکانیسم‌های روانی - اجتماعی تقویت‌کننده پیوند رهبر - پیرو و توانمندی‌های فردی نظیر مهارت‌های ارتباطی، سازمانی، هوش سیاسی و مدیریت بحران پرداخت که به‌صورت هم‌افزا عمل کردند. یافته‌ها نشان داد که موفقیت نصرالله نتیجه تعامل پویا بین شرایط ساختاری بحرانی دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ لبنان، مکانیسم‌های روانی مانند همانندسازی و فراق‌کنی که پیوند عاطفی عمیقی ایجاد کرد و مهارت‌های فردی استثنایی بود که امکان بهره‌برداری مؤثر از این شرایط را فراهم نمود. این پژوهش با ارائه یک مدل تحلیلی یکپارچه، برتری خود را در تلفیق سه سطح تحلیلی نشان داد و برخلاف تحقیقات پیشین که اغلب بر یک بُعد تمرکز داشتند، الگویی جامع برای فهم پویایی‌های رهبری در بستر تمدن نوین اسلامی ارائه کرد. نوآوری این پژوهش در تحلیل روان‌شناختی سیاسی یک کارگزار تمدن‌ساز با تأکید بر نقش هماهنگ عوامل ساختاری، روانی و فردی است که به درک عمیق‌تری از موفقیت نصرالله در تبدیل حزب‌الله به یک بازیگر منطقه‌ای منجر شد. تحقیقات پیشین، مانند پژوهش‌های رحیمیان و همکاران (۱۴۰۲)، نورانی و نادری (۱۴۰۳) و گرجی‌پور (۱۴۰۳)، بیشتر بر ویژگی‌های عام کارگزاران یا سیاست‌گذاری تمدنی تمرکز داشتند و کمتر به تحلیل روان‌شناختی سیاسی پرداختند. این پژوهش شکاف موجود در بررسی ابعاد انگیزشی و شخصیتی کارگزاران تمدن نوین اسلامی را پر کرد و نشان داد که چگونه مهارت‌های فردی در تعامل با شرایط ساختاری و پویایی‌های روانی، رهبری مؤثری را رقم می‌زند. با توسعه یک مدل تلفیقی که نظریه‌های وبر، پست و گرینشتاین را ترکیب می‌کند، روش جدیدی برای تحلیل رهبری در تمدن‌سازی ارائه شد که نه تنها شرایط ظهور رهبری کاریزماتیک را توضیح می‌دهد، بلکه چگونگی تداوم و اثربخشی آن را تبیین می‌کند. یافته‌های این پژوهش با تحقیقات نورتون (۲۰۱۴)، (۲۰۱۸)، حمزه (۲۰۰۴) و سعد - غریب (۲۰۰۲) هم‌خوانی دارد که بر نقش شرایط بحرانی و مهارت‌های نصرالله تأکید داشتند و تحلیل مکانیسم‌های روانی با کارهای پست (۱۹۸۶) و هاوول و شامیر (۲۰۰۵) تأیید می‌شود. با این حال، برخلاف طرابلسی (۲۰۱۲) که نظام طایفه‌ای لبنان را مانع انسجام اجتماعی می‌داند، این پژوهش نشان داد که نصرالله با بهره‌گیری از این ساختار، ائتلاف‌های فراطایفه‌ای ایجاد کرد، احتمالاً به دلیل تمرکز بر مهارت‌های فردی او در مدیریت پیچیدگی‌های طایفه‌ای. تحقیقات پیشین مانند رحیمیان و همکاران (۱۴۰۲) به دلیل تمرکز بر گفتمان کلان تمدنی، کمتر به ویژگی‌های روان‌شناختی پرداختند، درحالی‌که این پژوهش با تحلیل

چندسطحی این ضعف را برطرف کرد، هرچند از قوت آن‌ها در ارائه شاخص‌های کلان تمدن‌سازی بهره برد. این پژوهش به دلیل ماهیت کیفی و تمرکز بر مورد نصرالله، در تعمیم‌پذیری یافته‌ها محدودیت دارد. دسترسی محدود به داده‌های شخصی و داخلی حزب‌الله و اتکا به اسناد تاریخی و سخنرانی‌ها نیز ممکن است برخی ابعاد پنهان رهبری را پوشش نداده باشد. برای غنای بیشتر، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های تطبیقی با دیگر رهبران تمدن‌ساز اسلامی، بررسی عمیق‌تر جنبه‌های روان‌شناختی نصرالله با داده‌های آرشیوی، توسعه مدل تحلیلی برای بسترهای غیراسلامی و پژوهش‌های کمی برای سنجش تأثیر عوامل ساختاری، روانی و فردی انجام شود. این پژوهش با ارائه چهارچوبی جامع، نه تنها به درک بهتر الگوی رهبری نصرالله کمک کرد، بلکه راهنمایی عملی برای پرورش رهبران آینده در مسیر تمدن نوین اسلامی ارائه داد و مدل تحلیلی آن می‌تواند پایه‌ای برای تحقیقات آتی در زمینه رهبری سیاسی و تمدن‌سازی باشد.

تشکر و قدردانی:

ابراز نشده است.

تضاد منافع:

نویسندگان تضاد منافی اعلام نکرده‌اند.

منابع

- اخوان نیلچی، نفیسه، و سروش، علی (۱۴۰۲). راهبردهای دیپلماسی عمومی گسترش اندیشه تمدنی انقلاب اسلامی در گام دوم انقلاب اسلامی. فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، ۶(۲)،

<https://doi.org/10.22070/nic.2022.14925.1115>. ۲۸۴-۲۴۷

- رحیمیان، محمد، کشاورز شکری، عباس، و هادوی، اصغر (۱۴۰۲). تحلیل گفتمان تمدن نوین اسلامی در دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) براساس نظریه جیمز پل جی. فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، ۶(۲)، ۷۸-۵۱.

<https://doi.org/10.22070/nic.2024.18248.1263>

- گرجی‌پور، حسین (۱۴۰۳). شاخص‌های کارگزار حکومتی خوش‌نام، با استفاده از رویکرد تلفیقی تحلیل محتوای کمی و کیفی. *فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی*، ۷(۲)، ۱۸۱-۲۱۲.
<https://doi.org/10.22070/nic.2024.19124.1311>
- نورانی، قاسم، و نادری، مهدی (۱۴۰۳). کارگزار ولایی در دولت اسلامی با تأکید بر دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) (اهمیت، شاخص و راهکار). *فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی*، ۷(۱)، ۱۲۹-۱۷۶.
<https://doi.org/10.22070/nic.2024.18043.1258>
- یعقوبی‌هیق، سید شهاب‌الدین، نوبری، علیرضا، حاجی بابایی، حمیدرضا، و حق‌گو، جواد (۱۴۰۳). مدل مفهومی سیاست‌گذاری در دولت اسلامی با تحلیل محتوای خطبه سوم از کتاب «تمام نهج‌البلاغه». *فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی*، ۷(۱)، ۳۳-۷۶.
<https://doi.org/10.22070/nic.2024.18638.1283>

References

- Akhavan nilchi, N., & Soroush, A. (2023). Public Diplomacy Strategies for the Development of the Civilization Thought of the Islamic Revolution in the Second Step of the Islamic Revolution. *Scientific Journal of New Islamic Civilization Fundamental Studies*, 6(2), 247-284.
<https://doi.org/10.22070/nic.2022.14925.1115> [In Persian].
- Alagha, J. E. (2006). The shifts in Hizbullah's ideology: Religious ideology, political ideology, and political program. Amsterdam University Press.
- Alagha, J. E. (2011). Hizbullah's Documents: From the 1985 Open Letter to the 2009 Manifesto. Amsterdam University Press.
- Alagha, J. E. (2011). *Hizbullah's identity construction*. Amsterdam University Press.
- Avon, D., & Khatchadourian, A. T. (2012). *Hezbollah: A History of the "Party of God"*. Harvard University Press.
- Azani, E. (2009). *Hezbollah: The Story of the Party of God: From Revolution to Institutionalization*. Palgrave Macmillan.
- Badran, T. (2009). *Lebanon's Militia Wars*. Routledge Press.

- Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). Transformational leadership (2nd Ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Blanford, N. (2011). Warriors of God: Inside Hezbollah's Thirty-Year Struggle against Israel. Random House.
- Burns, J. M. (1978). Leadership. Harper & Row.
- Conger, J. A., & Kanungo, R. N. (1987). Toward a behavioral theory of charismatic leadership in organizational settings. *Academy of Management Review*, 12(4), 637-647. <https://doi.org/10.5465/AMR.1987.4306715>
- Conger, J. A., & Kanungo, R. N. (1998). Charismatic Leadership in Organizations. SAGE Publications.
- Cordesman, A. H. (2007). Lessons of the 2006 Israeli-Hezbollah war. Center for Strategic and International Studies.
- Daher, J. (2016). Hezbollah: The Political Economy of Lebanon's Party of God. Pluto Press.
- Deeb, L. (2006). An Enchanted Modern: Gender and Public Piety in Shi'i Lebanon. Princeton University Press.
- Deeb, L., & Harb, M. (2013). Leisurely Islam: Negotiating Geography and Morality in Shi'ite South Beirut. Princeton University Press.
- DeVore, M. R., & Stähli, A. B. (2015). Explaining Hezbollah's Effectiveness: Internal and External Determinants of the Rise of Violent Non-State Actors. *Terrorism and Political Violence*, 27(2), 331-357. <https://doi.org/10.1080/09546553.2013.808194>
- Dionigi, F. (2014). Hezbollah, Islamist Politics, and International Society. Palgrave Macmillan.
- Early, B. R. (2006). "'Larger than a Party, yet smaller than a State': Locating Hezbollah's Place within Lebanon's State and Society." *World Affairs*, 168(3), 115-128. <https://doi.org/10.3200/WAFS.168.3.115-128>
- El-Husseini, R. (2012). Pax Syriana: Elite Politics in Postwar Lebanon. Syracuse University Press.
- Flanigan, S. T., & Abdel-Samad, M. (2009). Hezbollah's Social Jihad: Nonprofits as Resistance Organizations. *Middle East Policy*, 20(2), 122-137. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4967.2009.00396.x>

- Gabriel, Y. (1997). Meeting God: When organizational members come face to face with the supreme leader. *Human Relations*, 50(4), 315-342.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1023/A:1016938410023>
- Gorjipour, H. (2024). The indicators of a well-known government agent, using the integrated approach of quantitative and qualitative content analysis. *Scientific Journal of New Islamic Civilization Fundamental Studies*, 7(2), 181-212. <https://doi.org/10.22070/nic.2024.19124.1311>
[In Persian].
- Greenstein, F. I. (2009). *The Presidential Difference: Leadership Style from FDR to Barack Obama*. Princeton University Press.
- Hamzeh, A. N. (2004). *In The Path of Hizbullah*. Syracuse University Press.
- Harb, Z. (2011). *Channels of resistance in Lebanon: Liberation propaganda, Hezbollah and the media*. I.B. Tauris.
- Hermann, M. G., & Preston, T. (1994). Presidents, advisers, and foreign policy: The effect of leadership style on executive arrangements. *Political Psychology*, 15(1), 75-96. <https://doi.org/10.2307/3791440>
- Howell, J. M., & Shamir, B. (2005). The role of followers in the charismatic leadership process: Relationships and their consequences. *Academy of Management Review*, 30(1), 96-112.
<https://doi.org/10.5465/AMR.2005.15281435>
- Karagiannis, E (2009). “Hizballah as a Social Movement Organization: A Framing Approach.” *Mediterranean Politics*, 14(3), 365-383.
<https://doi.org/10.1080/13629390903346863>
- Kets de Vries, M. F., & Miller, D. (1984). *The neurotic organization: Diagnosing and changing counterproductive styles of management*. Jossey-Bass.
- Khashan, H. (2013). The Political Isolation of Lebanese Shia. *Middle East Quarterly*, 20(3), 77-85.
<https://www.meforum.org/middle-east-quarterly/Lebanese-Sunnis-political-isolation>
- Khatib, L. (2014). *The Hizbullah phenomenon: Politics and communication*. Oxford University Press.

- Khatib, L., Matar, D., & Alshaer, A. (2014). *The Hizbullah Phenomenon: Politics and Communication*. Oxford University Press.
- Knudsen, A., & Kerr, M. (2012). *Lebanon: After the Cedar Revolution*. Oxford University Press.
- Levitt, M. (2013). *Hezbollah: The Global Footprint of Lebanon's Party of God*. Georgetown University Press.
- Malthaner, S. (2011). *Mobilizing the Faithful: Militant Islamist Groups and Their Constituencies*. Campus Verlag.
- Matar, D. (2015). Hassan Nasrallah: The Cultivation of Image and Language in the Making of a Charismatic Leader. *Communication, Culture & Critique*, 8(3), 433-447. <https://doi.org/10.1111/cccr.12089>
- Northouse, P. G. (2021). *Leadership: Theory and practice* (9th Ed.). SAGE Publications.
- Norton, A. R. (2014). *Hezbollah: A Short History*. Princeton University Press.
- Norton, A. R. (2018). *Hezbollah: A short history*. Princeton University Press.
- Norton, A. R. (2018). *Hezbollah: A Short History*. Princeton University Press.
- Norton, A.R. (2007). *Hezbollah: A Short History*. Princeton University Press.
- Noorani, G., & Naderi, M. (2024). The provincial (wilayi) agent in the Islamic government, emphasizing the viewpoint of Imam Khamenei (Importance, indicator, and course of action. *Scientific Journal of New Islamic Civilization Fundamental Studies*, 7(1), 129-176. <https://doi.org/10.22070/nic.2024.18043.1258> [In Persian].
- Nye, J. S. (2008). *The Powers to Lead*. Oxford University Press.
- Palmer-Harik, J. (2007). *Hezbollah: The Changing Face of Terrorism*. I.B. Tauris.
- Popper, M. (2000). The development of charismatic leaders. *Political Psychology*, 21(4), 729-744. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/0162-895X.00214>

- Post, J. M. (1986). Narcissism and the charismatic leader-follower relationship. *Political Psychology*, 7(4), 675-688.
<https://doi.org/10.2307/3791208>.
- Post, J. M., & George, A. L. (2004). Leaders and their followers in a dangerous world: The psychology of political behavior. Cornell University Press.
- Qassem, N (2005). Hizbullah: The Story from Within. Saqi Books.
- Rahimian, M., Keshavarz Shokri, A., & Hadavi, A. (2023). Discourse analysis of Ayatollah Khamenei's statements regarding new Islamic civilization based on the theory of James Paul Gee. *Scientific Journal of New Islamic Civilization Fundamental Studies*, 6(2), 51-78.
<https://doi.org/10.22070/nic.2024.18248.1263> [In Persian].
- Renshon, S. A., & Larson, D. W. (2003). Good judgment in foreign policy: Theory and application. Rowman & Littlefield.
- Saad-Ghorayeb, A. (2002). Hizbu'llah: Politics and Religion. Pluto Press.
- Saad-Ghorayeb, A., & Ottaway, M. (2007). *Hizbollah and Its Changing Identities*. Carnegie Endowment for International Peace.
<https://doi.org/10.25673/106758>
- Salamey, I. (2013). The Government and Politics of Lebanon. Routledge.
- Salloukh, B. F. (2015). The Politics of Sectarianism in Postwar Lebanon. Pluto Press.
- Shamir, B., House, R. J., & Arthur, M. B. (1993). The motivational effects of charismatic leadership: A self-concept based theory. *Organization Science*, 4(4), 577-594. <https://doi.org/10.1287/orsc.4.4.577>
- Shanahan, R. (2005). The Shi'a of Lebanon: Clans, Parties and Clerics. I.B. Tauris.
- Sullivan, M. (2014). *Hezbollah in Syria*. Middle East Security Report, Institute for the Study of War.
- Traboulsi, F. (2012). A History of Modern Lebanon. Pluto plus.
- Tucker, R. C. (1981). Politics as Leadership: Revised Edition. University of Missouri Press.

- Weber, M. (1968). Economy and society: An outline of interpretive sociology (G. Roth & C. Wittich, Eds.). Bedminster Press.
<https://doi.org/10.4236/ojg.2017.711106>
- Willner, A. R. (1984). The spellbinders: Charismatic political leadership. Yale University Press.
- Winter, D. G. (2003). Personality and political behavior. In D. O. Sears, L. Huddy, & R. Jervis (Eds.), *Oxford handbook of political psychology* (pp. 110-145). Oxford University Press.
<https://psycnet.apa.org/record/2003-88243-004>
- Winter, D. G. (2005). Things I've learned about personality from studying political leaders at a distance. *Journal of Personality*, 73(3), 557-584.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00321.x>
- Yaghoubi Hiagh, S. S., Nobari, A., Hajibabayi, H., & Haghgoo, J. (2024). The conceptual model of policy making in Islamic state with the analysis of the third sermon from the book Tammam Nahj al-Balaghah. *Scientific Journal of New Islamic Civilization Fundamental Studies*, 7(1), 33-76.
<https://doi.org/10.22070/nic.2024.18638.1283> [In Persian].
- Yukl, G. A. (2013). Leadership in organizations (8th Ed.). Pearson Education.
- Zisser, E. (2007). Commanding Syria: Bashar al-Asad and the First Years in Power. I.B. Tauris.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی